

Bu yapıt, Lohnarbeit und Kapital orijinal başlığıyla Dietz Verlag Berlin tarafından 1946'da gerçekleştirilen Almanca basımı esas alınarak, Almancadan dilimize çevrilmiştir

KOR KİTAP - 54

CEPhane - 10

ÜCRETLİ EMEK ve SERMAYE - KARL MARX

ÇEVİREN • ÇAĞDAŞ TÜLEK

EDİTÖR • OLCA Y GERİDÖNMEZ

KAPAK ve İÇ TASARIM • DEVRİM KOÇLAN

ISBN 978-605-2283-35-6

Birinci Basım MAYIS 2018

© Ginko Kitap Ltd. Şti. 2017

BASKI: Ezgi Matbaacılık Tekstil Pors. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.

Sanayi Cd. Altay Sk. No. 14 Yenibosna / İstanbul • Sertifika No. 12142

T: 0212 452 23 02 • www.ezgiatbaa.net

Ginko Kitap: Osmanağa Mah. Ali Suavi Sk. No: 10 D. 3 Kadıköy / İstanbul

T: 0216 449 20 99 • F: 0216 449 21 00

www.korkitap.com • info@korkitap.com

Sertifika No: 35054

Kor Kitap, Ginko Kitap Ltd. Şti. tescilli markasıdır.

1407*
KİTAP

KARL MARX

ÜCRETLİ EMEK ve SERMAYE

Çeviren: ÇAĞDAŞ TÜLEK

 TEORI

FRIEDRICH ENGELS

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ilk defa *Neue Rheinische Zeitung*'da^[1], 4 Nisan 1849'da başlamak üzere, bir başmakale serisi olarak yayımlandı. Marx'ın 1847'de, Brüksel'de Alman İşçi Birliği'nde^[2] verdiği konferanslardan oluşan bu çalışma, yayımlandığı haliyle yarım kaldı. Gazetenin 269. sayısının sonundaki "Devam edecek" sözü, üst üste gelişen bir dizi önemli olay neticesinde yerine getirilemedi: Rusların Macaristan'a girmesi^[3], gazetenin kendisinin de kapanmasına yol açan Dresden, İserlohn, Elberfeld, Palatina ve Bad ayaklanmaları.^[4] Marx'tan kalan elyazmaları arasında, bu dizinin devamına rastlanmadı.^[5]

Ücretli Emek ve Sermaye, sonuncusu 1884'te Hottingen-Zürih'te, İsviçre Kitap Basımevi Kooperatifi tarafından olmak üzere, daha önce birkaç kez bağımsız broşür biçiminde yayımlandı. Bugüne kadarki basımlar, kelimesi kelimesine orijinaline sadık kaldı. Ancak şimdiki yeni basımı, en az on bin olmak üzere bir propaganda broşürü olarak dağıtılacak; bu durumda ister

istememez kendime, Marx'ın kendisi bu koşullar altında gözden geçirilmemiş bir tıpkıbasımını onaylar mıydı sorusunu sormam gerekti.

Marx, kırklı yıllarda, politik ekonominin eleştirisini henüz tamamlamamıştı. Bu, ancak ellilerin sonuna doğru gerçekleşti. *Politik Ekonominin Eleştirisine Katkı'nın* (1859) birinci defteri bitmeden önce yayınlanan yazıları, 1859'dan sonra yazdıklarından bu sebeple bazı noktalarda ayrılır ve son yazılarının durduğu noktadan bakıldığında, eksik, hatta hatalı görünen ifadeler ve cümleler içerirler. Şüphesiz ki normalde genel okur için tasarlanmış basımlarda, yazarın düşünsel gelişiminin bir parçası olarak önceki duruşunun da yeri vardır; yazarın ve en az onun kadar da halkın, bu eski yapıtların değiştirilmemiş basımının yapılmasını istemeye tartışmasız hakkı vardır. Ve tek bir kelimesini bile değiştirmeyi aklımdan dahi geçirmezdim.

Ancak, yapılacak yeni basım, hemen hemen sırf işçiler arasında propaganda yürütmek üzere tasarlanmışsa iş değişir. Böyle bir durumda Marx mutlaka, 1849 tarihli eski çalışmasını, yeni bakış açısıyla uyumlu hale getirirdi. Ve *bu basım* için, tüm temel noktalarda bu amaca ulaşmak üzere gereken az sayıdaki değişiklikleri ve eklemeleri yaparak onun anlayışına uygun hareket ettiğimden kuşkum yok. Yani okuyucuya peşin peşin söylüyorum: Bu kitapçık, Marx'ın 1849'da kaleme aldığı kitapçık değildir, onun, 1891'de kaleme alsay-

dı, aşığı yukarı, yazacağı halidir. Ayrıca asıl metnin öyle çok sayıda kopyası yayılmış bulunuyor ki, bunlar, onu ileride bir toplu eser basımında tekrar asıl haliyle yayımlayabilmeme kadar yetecektir.

Yaptığım değişikliklerin hepsi bir nokta etrafında dönüyor. Orijinal metne göre işçi, *emeğini* kapitalistten aldığı ücret karşılığında satıyor; şimdiki metinde ise emek *gücünü* satıyor. Ve bu değişiklik bir açıklamayı zorunlu kılıyor. İşçilere, burada söz konusu olanın, sözcükleri kılı kırk yaran bir müşkülpesentlik olmadığı, aksine tüm politik ekonominin en önemli noktalarından biri olduğunu görmelerini sağlamak için borçluyum bu açıklamayı. Burjuvalara da, böylesi karmaşık sorunlar bizim kibirli “eğitilmişler” için ömür boyu bir çözümsüzlük olarak kalırken, en zor ekonomik analizlerin kendilerine kolaylıkla anlaşılır kılınabilen eğitimsiz işçilerin onlardan fersah fersah üstünlüğüne kanaat getirebilmeleri için.

Klasik politik ekonomi,^[6] fabrikatörün işçilerinin *emeğini* satın alıp ödediğine dair yaygın anlayışı sınıai pratikten devralmıştır. Bu, fabrikatörün ticari kullanımını, muhasebe ve maliyet hesaplarını görmesi için gayet yeterli bir anlayıştı. Politik ekonomiye safça aktarılması ise, müthiş yanlışlıklara ve karışıklıklara yol açtı.

İktisat, “emek” olarak adlandırdığı metanın fiyatı da dâhil, tüm metaların fiyatlarının sürekli değişmesi, fiyatların sıklıkla metanın kendisinin üretimiyle hiçbir

ilgisi olmayan son derece çeşitli koşulun etkisiyle yükselip düşmesi olgusuyla yüz yüze kalır; bu da fiyatların genelde, tamamen tesadüfen belirlendiği izlenimini verir. Bu yüzden, bir bilim olarak yola çıktığı anda iktisadın ilk görevlerinden biri, görünüşte meta fiyatlarını belirleyen bu tesadüfün altında yatan ve gerçekte bu tesadüfü belirleyen yasayı aramaktır. İktisat, durmadan, kâh yukarı kâh aşağı dalgalanıp oynayan meta fiyatları arasında, bu oynamalarla dalgalanmaların etrafında gerçekleştiği sabit merkez noktayı bulmaya çalışır. Kısacası, meta fiyatlarını düzenleyen, tüm fiyat oynamalarını açıklayacak ve onlara dayanak oluşturacak yasa olarak meta *değerini* bulmak için, meta *fiyatlarından* hareket ettiler.

Klasik iktisat, böylece, bir metanın değerini belirleyen, bu metanın içerdiği, üretimi için gerekli emek miktarı olduğu sonucuna vardı. Bu açıklamayla da yetindi. Biz de şimdilik bu noktada durabiliriz. Yalnız, yanlış anlamaların önünü almak için, bu açıklamanın günümüzde tamamen yetersiz hale geldiğini hatırlatmak isterim. Marx, emeğin değer yaratıcı niteliğini baştan sona inceleyen ve görünürde, hatta gerçekten bir metanın üretimi için gerekli her emeğin, bu metaya, her koşul altında, harcanan emek miktarına denk bir değer büyüklüğü katmadığını keşfeden ilk kişidir. Dolayısıyla bugün, Ricardo gibi iktisatçılarla birlikte kısaca, bir metanın değeri onun üretimi için gerekli emek aracılı-

ğıyla belirlendiğini söylerken, daima Marx'ın düştüğü serhleri dayanak almaktayız. Bu noktada bu kadarı yeter; daha fazlasını Marx'ın “*Politik Ekonominin Eleştirisine Katkı*”da (1859)^[7] ve “*Kapital*”in birinci cildinde^[8] bulmak mümkün.

Ancak iktisatçılar, değerin emek aracılığıyla bu belirlenişini “emek” metasına uygulamaya koyulduklarında çelişkiden çelişkiye düştüler. “Emek”in değeri nasıl belirlenir? İçerdiği zorunlu emek aracılığıyla. Peki, bir işçinin bir günlük, bir haftalık, bir aylık, bir yıllık emeği ne kadar emek içerir? Bir günlük, bir haftalık, bir aylık, bir yıllık emek içerir. Eğer emek, tüm değerlerin ölçüsü ise, “emeğin değeri”ni işte yalnızca emek ile ifade edebiliriz. Ne var ki, sadece bir saatlik emeğe eşit olduğunu biliyorsak eğer, bir saatlik emeğin değeri hakkında aslında hiçbir şey bilmiyoruz demektir. Böylelikle hedefimize bir milim bile yaklaşamamış olur, bir kısır döngüde dolanıp dururuz.

Dolayısıyla klasik iktisat, durumu farklı bir ifade biçimiyle çözmeye çalıştı. Dedi ki: Bir metanın değeri onun üretim maliyetine eşittir. Peki, “emek”in üretim maliyeti nedir? Bu soruyu yanıtlamak için, ekonomistlerin mantığa bir parça zor kullanmak zorunda kalırlar. Emeğin kendisinin –ne yazık ki tespit edilemez olan– üretim maliyetinin yerine şimdi, *işçinin* üretim maliyetini araştırırlar. İşte bu tespit edilebilir. Bu maliyet, döneme ve koşullara göre değişir, ama belirli bir top-

lumsal durumda, belirli bir yerde, belirli bir üretim dalında, en azından oldukça dar sınırlar içerisinde o da belirlidir. Bugün, nüfusun büyük, sürekli büyüyen bir sınıfının, ancak üretim araçlarının –aletlerin, makinelerin, hammaddelerin ve geçim araçlarının– sahipleri için emek ücreti karşılığında çalışması halinde yaşamda kalabildiği kapitalist üretimin egemenliği altında yaşıyoruz. Bu üretim biçimi temelinde, işçinin üretim maliyetini, işçiyi çalışabilir kılmak, çalışabilir halde tutmak ve onun yaşlılık, hastalık ya da ölüm nedeniyle kaybedilmesi durumunda yerini yeni bir işçiyle doldurabilmek için, yani işçi sınıfının ihtiyaç duyulduğu düzeyde çoğalmasını sağlamak için ortalama olarak gerekli olan geçim araçlarının miktarı –veya bunların para fiyatı– kadardır. Bu geçim araçlarının para fiyatının günde ortalama üç mark olduğunu varsayalım.

Yani, işçimiz, onu çalıştıran kapitalistten günde üç mark ücret almaktadır. Kapitalist bunun karşılığında işçimizi, diyelim ki, günde on iki saat çalıştırıyor olsun. Zira kapitalistimiz aşağı yukarı şöyle hesap yapar:

Varsayalım ki işçimiz –tesviyeci– bir günde bitirmesi gereken bir makine parçasını çalışıyor olsun. Hammaddenin –gerekli ön işlem den geçirilmiş demir ve pirinç– ederi 20 mark olsun. Buharlı makinenin tükettiği kömür, aynı makinenin, torna tezgâhının ve işçimizin çalışırken kullandığı diğer aletlerin bir günlük yıpranma

payının ederi 1 mark tutsun. Varsayımımıza göre bir günlük emek ücreti 3 mark idi. Böylece, makine parçamız toplamda 24 mark eder. Fakat kapitalist bu makine parçası için müşterisinden 27 mark, yani yaptığı harcamanın 3 mark fazlasını alacağını hesaplar.

Kapitalistin cebine indirdiği bu 3 mark nereden gelir? Klasik iktisadın iddiasına göre, metalar ortalama değerlerine, yani bu metaların içerdiği zorunlu emek miktarına karşılık gelen fiyatlara satılır. Yani, bizim makine parçasının ortalama fiyatı –27 mark– onun değerine eşitmiş, içerdiği emeğe eşitmiş. Ama bu 27 markın 21 markı, daha bizim tesviyecimiz çalışmaya başlamadan önce zaten var olan değerlerdi. 20 markını hammadde, 1 markı iş sırasında yakılıp tüketilen kömür ya da kullanılan ve performansı bu miktarın değeri kadar azalan makine ve aletler içeriyordu. Geriye hammaddenin değerine eklenen 6 mark kalır. Fakat bizim iktisatçılarımızın varsayımına göre, bu 6 markın kaynağı, ancak ve ancak bizim işçimizin hammaddeye kattığı emek olabilir. Buna göre, onun on iki saatlik çalışması, 6 marklık yeni bir değer yaratmıştır. Yani, onun on iki saatlik çalışmasının değeri 6 marka eşittir. Böylelikle “emek değeri”nin ne olduğunu nihayet keşfettik.

“Orada dur bakalım!” diye bağırır tesviyecimiz. “Altı mark mı? Ama ben sadece üç mark aldım! Benim kapitalist, on iki saatlik emeğimin değerinin sadece üç mark